Anul I. Nr. 1. 5 Aprilie 1935.

ÎNSEMNĂRI SOCIOLOGICE

Apare odată pe lună.

Director: Traian Brăileanu,
profesor de Sociologie la Universitatea din Cernăuți

CUPRINSUL

ARTICOLE

(Sfîrșitul cuprinsului, vezi pag. următoare)

REDACȚIA: Cernăuți, str. General Berthelot 5.
ADMINISTRAȚIA: Cernăuți, str. Baltinester 15.
Abonamentul pentru 1 an . . . . Lei 60
Exemplarul . . . . Lei 5

Tip. Bucur Orendovici, Suceava

— Fiecare număr va avea cel puțin 32 pagini. —

Manuscrisele nu se înapoiază.

ANUL I. Nr. 1. 5 APRILIE 1935.

Insemnări Sociologice

Director: TRAIAN BRĂILEANU.
profesor de Sociologie la Universitatea din Cernăuţi

Ce vom „însemna"

Am întitulat revista noastră „Însemnări sociologice", pentru a arăta cadrul modest în care ne vom mişca. Dar e vorba de cadrul material: de tipar şi hîrtie. Mijloacele materiale nu ne permit să-i dăm revistei o întindere mai mare cum ar cere numărul colaboratorilor şi bogăţia lor — în idei. Căci la noi sunt mai mulţi sociologi decât cetitori de scrieri sociologice. Şi cum revista, ca materie, trebuie să trăiască prin cetitori, cadrul trebuia potrivit sărăciei cetitorilor şi nu bogăţiei scriitorilor.

Totuşi trebuia să evităm conflicte, atît cu cetitorii, cari ne cer pe preţ puţin idei multe, cît şi cu scriitorii cari cer spaţiu mult pentru idei puţine. Împăcarea contradicţiei: vom face economie de spaţiu prin concentrarea ideilor. Vom da vin curat, neamestecat. Nu multe, ci mult. „Însemnări", nu revistă mondială, internaţională şi macrocosmică. Ci: un microcosm, o monadă sociologică perfectă, oglindind toată sociologia.

Concentrare nu înseamnă însă abstracţiune. Un om mic de statură, dar bine închiegat şi bine proporţionat, nu e mai abstract, decît un uriaş gras, cu o burtă cît Giumalăul. Şi dacă cei doi s'ar lua la luptă, nu credem că grăsimea ar prezenta un avantaj.

„Însemnările" noastre, cu toată forma lor delicată, vor ataca fără frică orice monstru sociologic, oricît de gras ar fi — şi-l vor dobori. Ele s'au născut bine zis pentru luptă şi în vederea luptei. Monstrul pustieşte Europa dela începutul veacului al 19 lea. În unele ţări a fost atacat şi alungat. Flămînd şi hărţuit a venit la noi şi e pe cale să ne înghită pentru a-şi reface puterile. Mai întîiu însă încearcă să ne adoarmă — cu teorii, aşa cum a făcut-o pretutindeni. Cu teorii, „sociologice", cu poveşti egalitariste şi umanitariste, cu povestea păcii şi fericirii eterne .Şi apoi va veni ospăţul lui Polifem. . .

Problema pe care „Însemnările" trebuie s'o rezolve, nu este numai de a-i scoate ochii lui Polifem și de a fugi, cum a fugit mult încercatul Ulise, ci de a-l lega burduf, trimițîndu-l apoi peste nouă mări și nouă țări ca nici de nume să nu-i mai auzim. Îi vom împacheta cu grijă și toate operele sociologice prin cari a vrut să ne buimăcească, ca să aibă lectură distractivă în exil. Nădăjduim însă că după citirea cîtorva volume va adormi de veci. . .

Atîta despre forma, cuprinsul și scopul „Însemnărilor".

Si acuma la lucru cu „Doamne ajută" !

Eroarea inițială a sociologiei.

"Cea mai mare enigmă pentru om este omul", zice Pascal: „Căci, în sfîrșit, ce este omul în natură? Un neant față de infinit, un tot față de neant, un mijloc (milieu) între nimic și tot"

Dificultatea de a cunoaște ce este omul, a avut consecințe grave pentru toate științele cari se ocupă de om. Mai întîiu că nu s'a putut constitui nici pînă azi o „Antropologie", ca știință generală despre om. Numai această știință ne-ar fi putut da o definiție precisă a omului, în temeiul căreia s'ar fi constituit celelalte științe despre om: biologia umană, psihologia, etica, și în sfîrșit toate științele sociale. Lipsind o știință generală despre om, fiecare știință particulară și-a ticluit o definiție a omului în conformitate cu interesele ei speciale.

La constituirea sociologiei, această confuzie s'a resimțit mai puternic, deoarece fără ideea clară a ceea ce este omul nici „societatea" nu putea fi definită cu acea precisiune ce se cere pentru întemeierea unei științe exacte. Adevărat e, că primii teoreticieni în domeniul științelor sociale, filozofii elini, au încercat să rezolve problema, pornind, cum ni se pare și natural, dela individul uman pentru a explica viața socială. Dar erorile și contradicțiile s'au ținut lanț. Individul uman s'a pretat la toate definițiile posibile: înger și demon, materie și spirit, rațional și irațional, revoluționar și reacționar, blînd și crud, virtuos și vicios, altruist și egoist, unind în sine toate nuanțele de bine și rău, frumos și urît, toate contradicțiile și toate posibilitățile. Cum se poate construi, pornind dela acest element insezizabil în esența sa, un „întreg ordonat", societatea? Există oare și

poate exista o societate umană avînd legile ei structurale şi dinamice, dacă elementele ei sunt atît de instabile încît se opun oricărei definiţii?

Pentru sociologie nu mai putea fi vorba de a relua şi repeta încercările filozofilor îndreptate spre a construi o societate în temeiul unei definiţii arbitrare a omului, ci de a explica fenomenele sociale ca fenomene naturale, deci prin cauzele lor.

Între timp, anume, ştiinţele despre natură (fizica în înţeles general), luaseră un avînt extraordinar. Ele deveniseră ştiinţe exacte experimentale. Ele renunţaseră la speculaţiune filozofică asupra realităţii absolute, asupra începutului şi sfîrşitului lucrurilor, limitîndu-se la cercetarea fenomenelor naturale aşa cum ne sunt date prin experienţă. Aceste ştiinţe au stabilit că natura e supusă unor legi mecanice neschimbate; că între fenomene există un nex cauzal, care ne îngăduie o prevedere perfectă a efectului cînd cunoaştem cauzele sale.

Cunoaşterea exactă a legilor naturale a dat şi rezultate practice uimitoare, a dat naştere tehnicei moderne, maşinismului. În secolul al XIX lea pămîntul şi-a schimbat înfăţişarea, el a devenit proprietatea omului de care poate dispune după bunul său plac. Natura, învinsă de ştiinţa umană, se prosternă înaintea stăpînitorului. Bogăţii nemaipomenite, desfătări fără sfîrşit, păreau a se revărsa asupra omenirii. A început o activitate febrilă, o goană nebună după bogăţie, lux, comoditate, frumuseţe. A început nebunia vitezei: în toate manifestările omului.

Şi raiul visat s'a prefăcut repede, prea repede, în iad. . . Aceasta contradicţie între aşteptarea unei vieţi fericite şi îndestulate, şi mizeria reală crescîndă, a dat naştere sociologiei.

Cauzele răului au fost uşor descoperite: organizaţia socială greşită. Remediul: reforma socială. Şi într'adevăr, dela Revoluţia franceză încoace, numărul reformatorilor sociali a crescut într'un mod înspăimîntător. Nu cred să mai existe o reformă socială imaginabilă, care să nu fi fost adusă la cunoştinţa publicului european şi transoceanic. În zilele noastre, reformatorii şi-au găsit ocupaţie la posturile de radiofuziune şi în fiecare seară putem auzi cîte un capitol de sociologie aplicată. Auguste Comte, dacă ar trăi azi, şi-ar putea ţinea predicile sale pentru preamărirea „Marei - Fiinţe", la radio. . . Dar cel puţin el ar fi în drept să vorbească, deoarece reformele pe cari le-ar cere s'ar întemeia pe ştiinţă, pe cercetarea obiectivă a faptelor sociale. A-

ceasta a fost doar ideea sa: să nu se încerce nici o reformă înainte de a cunoaşte l e g i l e s o c i a l e, cari şi ele, după părerea sa, sunt l e g i n a t u r a l e, aşa că sociologia, ştiinţa despre societate, nu poate fi decît o „f i z i c ă s o c i a l ă".

Dar trebue spus dela început că Auguste n'a identificat, societatea cu natura anorganică, n'a confundat legile sociale cu cele mecanice, ci s'a străduit să arate deosebirea dintre obiectul ştiinţelor exacte şi obiectul sociologiei.

Dar el n'a arătat în mod lămurit în ce consistă această deosebire. Complexitatea mai mare a fenomenelor sociale nu este o explicaţie a naturii lor specifice, ci ar putea fi numai o explicare a dificultăţilor mai mari în cercetarea lor. Epigonii au năzuit să înlăture aceste dificultăţi, păstrînd însă punctul de plecare, prin care Comte stabilea că fenomenele sociale sunt fenome naturale supuse şi ele unor legi naturale inexorabile. De aci a început tot calvarul sociologiei: discuţii interminabile asupra posibilităţii ei, asupra naturii obiectului ei, asupra legilor sociale etc. În loc deci să se facă sociologie, s'a discutat asupra şi în jurul sociologiei. Iar cînd un sociolog încearcă să scrie un tratat de sociologie generală, el se izbeşte de imposibilitatea de a împăca toate direcţiile sociologice, toate opiniile asupra metodei, obiectului etc. El trebuie să dea o definiţie a obiectului sociologiei, a societăţii, care nu e decît una din nenumăratele definiţii posibile, el trebue să aplice o metodă, adaptată acelei definiţii şi care se schimbă cînd definiţia se modifică, iar legile sociale ce se laudă a le fi descoperit, sunt contrazise a doua zi prin evenimente.

De unde această nesiguranţă, de unde această desorientare şi rătăcire zădarnică? Din eroarea iniţială. Natura şi umanitatea formează două regnuri despărţite, bine distincte. Ele nu sunt opuse, ci mai degrabă suprapuse, dar nu pot fi prinse într'o unitate prin coordonarea sau contopirea lor. Dela natura materială ne putem ridica la umanitate, prin umanitate la spiritualitate, şi de aici la divinitate. Dacă omul şi umanitatea ar aparţinea cu totul naturii, atunci şi divinitatea ar fi „natură". În acest fel ajungem la „spinozism", la panteismul identic cu panmaterialismul. Pozitivismul lui Auguste Comte, caută să evite această intrare în metafizică, dar numai lăsînd problema fundamentală a sociologiei nedeslegată. Intrebările: ce este societatea umană? ce este omul?, duc în mod necesar înapoi la metafizică, la speculaţiunea filozofică.

Dar prin postulatele sale iniţiale, pozitivismul comteist indicase metafizica potrivită spiritului pozitivist: materialismul. Şi

societatea este natură, şi societatea e supusă legilor naturale — deci şi societatea e m a t e r i e. Concepţia materialistă îşi face intrarea în ştiinţele sociale şi lupta între clasele sociale „explică„ transformările sociale, aşa cum ciocnirea forţelor mecanice explică transformările în „natură". Termenii de „evoluţie", „revoluţie", „selecţiune naturală", „diferenţiere" şi „integrare" se aplică şi la natură şi la umanitate, la materie şi la spirit (dacă se mai admite existenţa spiritului).

În acest fel pozitivismul lui Comte şi evoluţionismul lui Spencer, împinseră, împotriva intenţiilor acestor filosofi, dar în acord cu „naturalismul" lor, la metafizica materialistă, care, la rîndul ei, desăvîrşi degradarea omului nu la animalitate, ci subt animalitate. Căci animalul aparţine naturii, el nu este nici bun nici rău, dar omul nemaiputînd fi animal, şi renunţînd la rangul de om, devine din bun ce putea fi, r ă u. Căci omul nu poate fi decît stăpîn al naturii sau duşman al ei, el nu mai poate deveni n a t u r ă. Dar stăpîn nu poate deveni şi nu poate rămînea decît atunci cînd consideră natura ca un mijloc pentru crearea de valori spirituale, iar nu ca un mijloc pentru satisfacerea pornirilor sale animale. În cazul din urmă, omul-animal distruge natura şi se distruge pe sine; el devine sclavul pasiunilor sale, sclavul materiei în care îşi caută mijloacele pentru satisfacerea trebuinţelor sale ce sporesc mereu.

Aşa a început tragedia secolului maşinismului, al tehnicei, decadenţa rapidă a omului dela spiritualitate la materialitatea cea mai joasă. Materia anorganică e castă şi curată. Ea creiază cristale, ea nutreşte plantele, dîndu-le forma şi culoarea, şi, prin plante, întreţine bogăţii de forme animale. Dar ce e omul-materie? Un agregat de molecule în care a întrat diavolul, duhul răului, al distrugerii, al negaţiunii. El îl mînă pe om la căutarea neîncetată de bogăţii, de desfătări. El îl mînă să între în măruntaele pămîntului, să brăzdeze văzduhul, să construiască maşini tot mai perfecte pentru uciderea aproapelui, în sfîrşit, să ucidă spiritul bun pentru ca să triumfe diavolul. Metafizica materialistă l-a aruncat pe om în braţele pierzării.

Şi toate acestea din cauza unei mici erori teoretice în fundamentarea sociologiei . . .

Nu glumim. S'a văzut doar cum o invenţie a unui singur om poate revoluţiona toată vieaţa omenească: invenţia maşinei cu vapori. Tot astfel eroarea teoretică a pozitivismului a dat naştere marxismului şi, în urmă, ca aplicare practică, bolşevismului?

Să vedem în ce consistă eroarea şi să încercăm a o rectifica.

Pe această rectificare se va sprijini apoi toată clădirea ce vrem s'o construim din materialul „însemnărilor" noastre.

II

Prin termenul de „fizică" vom înțelege totalitatea științelor cari se ocupă de „n a t u r ă". „O m u l" nu intră în sfera fizicei, deși specia zoologică „homo sapiens" aparține fizicei, astfel că Antropologia generală va trebui să aibă o secțiune intitulată „antropologie fizică".

Fizica consideră natura ca o ordine perfectă, determinată de legi independente de v o i n ț a omului. Natura își are legile ei proprii, ea există în sine și pentru sine. Fizica exclude din domeniul ei orice explicație finalistă: nu există scopuri în natură; ea exclude orice excepție antropomorfistă: natura nu e însuflețită, n'are conștiință, nu simte plăcere nici durere, nici ură nici dragoste. Natura e un sistem de elemente materiale în neîncetată mișcare, elemente cari se combină și se despart neîntrerupt, creind și nimicind „forme" individuale, după legi fixe (mecanice și chimice).

Fizica exclude din domeniul ei toate preocupările „filozofice", în primul rînd problema posibilității de a cunoaște natura ca existență în sine (fără subiect). Pentru ea natura este o b i e c t î n s i n e, și ordinea naturală este o ordine în sine. Această concepție a dat rezultate foarte rodnice, a deschis drumul spre stăpînirea naturii și exploatarea forțelor naturale în folosul omului, lărgind astfel sfera libertății umane, înțeleasă ca posibilitate de prevedere, de producere sau suprimare de efecte naturale prin cunoașterea cauzelor lor, Toate invențiile, de instrumente, mașini, medicamente etc., au la bază această cunoaștere și au izvorît din dorința de a putea p r e v e d e a evenimentele.

Sociologia s'a constituit ca știință pozitivă în temeiul aceleiași concepții, că există societatea ca obiect în sine și o ordine socială independentă de voința omului, și în temeiul aceleiași dorințe de a putea prevedea evenimentele sociale în baza cunoașterii legilor sociale. După această concepție deci, omul își poate dobîndi față de societate o independență și libertate ca și față de natură: el poate organiza și reorganiza societatea în conformitate cu dorințele sale — ținînd se'nțelege seama de legile sociale n a t u r a l e. Sociologia ar fi deci într'adevăr „fizică socială". Comte n'a făcut însă o descoperire nouă. Chiar dela începuturile ei, știința socială s'a întemeiat pe aceste principii. La Platon, Aristotel (mai ales), apoi la Hobbes și la moraliștii englezi, concepția „naturalistă", dacă nu predomină, nu este totuș

exlusă. Există legi sociale, (de ex. în ciclul formelor de guvernămînt), dar ele nu sunt precise, nu permit o prevedere exactă. Exemplul științelor fizice moderne a trezit însă tendința de a da și științelor sociale o preciziune și exactitate, care să îngăduie constituirea unei tehnice sociale asemănătoare tehnicei materiale.

Înaintașii lui Auguste Comte au văzut și simțit că societatea umană nu este numai „natură": contractualismul a exprimat acest lucru afirmînd că societatea s'a născut prin convenție, prin voința indivizilor cari o compun. Psihologia, individuală și socială, intervenind în această problemă, a întunecat-o apoi mai mult decît a limpezit-o, iar filozofia a încurcat-o cu desăvîrșire.

Noi formulăm ipoteza: societatea ca obiect al sociologiei, nu poate fi considerată ca obiect în sine, (ca existență independentă de subiect), nici ordinea socială nu poate fi privită ca ordine naturală și supusă unor legi naturale; susținem, prin urmare. că societatea e o creațiune a indivizilor cari o compun și cari creiază și ordinea socială prin instituirea de norme sociale, de legi.

Dar, în opoziție cu contractualismul și cu toate teoriile sociale psihologice, filozofice și metafizice, noi susținem că există o formă socială umană naturală, în sine și pentru sine, supusă unor legi naturale, fizice. Iar problema centrală a sociologiei consistă în a arăta, cum prin mlădierea și complicarea acestei forme originare, biologice, omul, liberat de supt imperiul naturii, a putut creia societatea umană.

Sociologia nu se poate mulțumi să adopte ca punct de plecare afirmația lui Aristotel că omul este un, „animal politic", ci ea trebuie să explice cum omul poate deveni un animal, ea nu se poate mulțumi să constate cá există Statul, ci trebie să explice cum omul a putut creia State.

Și sociologia ar greși mai ales dacă ar urma calea arătată de A. Comte, care susține că „fizica socială, adică studiul evoluției colective a genului omenesc, este un ram al fiziologiei", și că „istoria civilizației nu este decît continuarea și întregirea necesară a istoriei naturale a omului". Dacă ar fi așa, atunci legile sociale ar fi într'adevăr legi naturale, iar sociologia o știință naturală, fizică. Dar poate lua omul față de societate aceeași atitudine ca și față de natură? Putem oare pune produsele spiritului omenesc, ale artei, pe aceeași linie cu operele naturii? Din faptul că omul este un produs al naturii, putem oare trage concluzia că și operele omului sunt produse naturale, determinate de legi naturale? Răspunsul depinde de felul cum deslegăm problema raportului dintre materie și spirit. Da-

că spiritul face parte din natură, atunci fizica devine singura ştiinţă posibilă, care cuprinde toate f e n o m e n e l e; dacă natura e concepută însă numai ca sistem material, fenomenele spirituale nu numai că nu intră în fizică, dar reclamă constituirea de ştiinţe aparte, numite ştiinţe n o o l o g i c e, radical deosebite de ştiinţele n a t u r a l e. La această soluţie s'a oprit filozofia germană, împărţind ştiinţele în „Naturwissenschaften" şi „Geisteswissenschaften". Unde este locul sociologiei? Unii cred că ea aparţine ştiinţelor naturale, alţii o situează în sfera celor spirituale, şi nu lipsesc nici cei ce o pun la mijloc între cele două categorii de ştiinţe (Xenopol).

Nici prin gînd nu ne vine să expunem pe larg această problemă. Filozofii germani au scris despre ea cărţi voluminoase şi temeinice şi au analizat-o din toate punctele de vedere. Folosul care a ieşit pentru sociologie din expunerea acestei probleme ni se pare însă — foarte problematic. Sociologia nu vrea să fie nici ştiinţă naturală, nici ştiinţă spirituală — ci ştiinţă, cunoaştere sistematică a obiectului ei, care este societatea umană. Dar cum această ştiinţă, după afirmaţia sociologilor şi filozofilor, e încă în facere, şi cum nu e nădejde ca discuţiile prealabile asupra obiectului şi metodei sociologiei să se sfîrşească în curînd, noi vom încerca, pentru a nu fi încurcaţi în aceste discuţii, să atacăm problema din altă lature. Vom părăsi, anume domeniul t e o r i e i şi vom cerceta domeniul a c ţ i u n i i p r a c t i c e. Vrem să-l cunoaştem pe om după faptele sale, după manifestările sale, şi de aci vom pătrunde, credem, pînă la lămurirea problemei societăţii.

„Însemnările" noastre vor fi un mic laborator în care „omul" va fi pus în diferite condiţiuni pentru a se putea înregistra reacţiunea sa, comportamentul său social. Vom formula se'nţelege i p o t e z e, pe cari le vom verifica apoi prin observaţii multiple. Nu pornim dela nici o dogmă sociologică, nu ne vom lăsa influenţaţi de nici o autoritate sociologică.

Poate că în acest fel vom reuşi să eliminăm eroarea iniţială a sociologiei şi confuziile ivite pe urma ei. Omul nu este nici materie nici spirit, dar nici amestec din materie şi spirit — ci este o m. Şi dacă vom şti c e e s t e o m u l, vom şti şi c e e s t e s o c i e t a t e a u m a n ă.

Traian Brăileanu.

Răzeşii

Pe lingă marile intuiţii, spontane şi de dincolo, ce oglindesc cotiturile istorice ale neamurilor acestui pămînt, contemplarea obiectivă a faptelor, strictă în articulaţiile ei, tinde să aducă stabilirea unei ordini lumeşti, bine fixată, lucrind ca o putere ce influenţează asupra vieţii imediate, risipită în acţiuni ce sunt, de foarte multe ori, departe de-o adevărată „adaptare la mediu". Depăşirea cadrului zilnic de acţiune pentru menţinerea vieţii noastre sociale, naţionale, trebuie înfăptuită prin cunoaşterea manifestărilor sociale de totdeauna şi de pretutindeni. Termenii „de totdeauna" şi „de pretutindeni" ne spun implicit că sociologia care voieşte să cunoască realitatea socială romînească, de pildă, va trebui să adîncească şi analiza faptelor trecutului pentru a stoarce semnificaţia obiectivă a acestora. Din pătrunderea acestor fapte, prezentul nu numai că ar trebui să simtă o ataşare simpatică faţă de ele, aşa, cum ne-o cîntă poeţii noştri, ci in mod natural, această pătrundere, va avea un rost practic, va duce la aplicaţii sociale raţionale.

Cunoaşterea şi adîncirea trecutului nu este nicidecum întoarcerea la trecut. Şi supt perspectiva ştiinţifică ea nu este şi n'are voie să fie ceva „mistic". De altă parte, pentru garanţia unei cercetări obiective, elementele şi termenii din domeniul metafizic ca „progresul omenirii", „omul se naşte bun", etc. trebuie eleminaţi din ştiinţa socială pentru a nu o prejudicia. Desbrăcaţi de orice prejudecăţi de asemenea natură, de orice moralisme ce nu intră în cadrul obiectiv de cercetare ştiinţifică, atitudinea noastră faţă de prezentarea unor fenomene sociale nu va fi nici progresistă, nici reacţionară, nici aristocratică şi nici demagogică, ci numai sociologică. Dar dacă sociologia nu poate fi identificată cu mişcările şi tendinţele sociale (ceea ce ştiinţa noastră sociologică oficială o face), că poate demonstra, în mod obiectiv, întrucît este legitimă o anumită mişcare socială, cari fi sunt cauzele, dece ea trebuie susţinută sau nu.

*

Schematic distingem două mari clase sociale în trecutul ţărilor romîneşti; boerimea şi ţărănimea. Clasa de sus, cu o funcţiune expresiv politică, internă şi externă, clasa de jos, cu funcţiune preponderent economică, agricolă. Ambele îşi au caracterul lor social deosebit, felul lor special de manifestare, fără ca aceste deosebiri să ducă la conflicte, permanente, diferenţele netezin-

du-se prin suverana conducere a domnitorului prin unitatea limbii, prin aceeaşi credinţă religioasă. Existau însă, pe lîngă aceste două mari clase, pături sociale mai puţin compacte, cu funcţiuni, dacă nu chiar cu totul deosebite, totuş specializate, de-o proprie nuanţă, funcţiuni ce modelează cu timpul şi un anumit tip de indivizi de-o constituţie psihică bine definită, originală. O astfel de pătură socială constituiau în Muntenia moşnenii, in Moldova răzeşii. Mai ales în Moldova întîlnim în regiuni caracteristice, aceşti răzeşi, oameni de-o ţinută sufletească distinct reliefată, liberi, autonomi economiceşte, cu un cuvînt „boeri" şi totuşi mai puţin decît aceşti, neluînd parte la conducerea politică a ţării. In acelaşi timp ei sunt „ţărani" cei mai bravi dintre ţărani, mînuind armele şi muncind ogoarele şi totuşi deosebindu-se accentuat de „vecini" sau în situaţia din Muntenia, de romîni, ţărani supuşi „stăpînului".

Asupra originii acestei pături sociale sunt mai multe ipoteze. In analogie cu situaţia ţărilor din apus, A. D. Xenopol*) susţine că din timpul închegării voevodatelor încă, a existat o ţărănime liberă, războinică şi care abia în urma luptelor continui, a sărăcit, măcinîndu-şi puterile aservindu-se boierilor sprijiniţi de domni. Moşnenii şi răzeşii n'ar fi decît urmaşi ai acestei ţărănimi libere.

De aici Xenopol face deosebire între pămînturile răzeşeşti, ale moşnenilor, şi între pămînturile boiereşti. „Această deosebire îşi găseşte explicarea în originea deosebită a proprietăţii boiereşti şi a celei moşneneşti sau răzeşeşti. Cea boierească se trăgea totdeauna din dăruiri domneşti.

Nu tot aşa stau lucrurile cu proprietatea răzeşească. Ea era de cele mai multe ori (afară de mazili) mai veche decît descălecarea, cum era fără îndoială acea a locuitorilor Vrancei, a Cîmpulungului şi a poporaţiei găsite în Muntenia la înfiinţarea domniei."**) Vom mai reţine un fapt. Atît moşnenii, cît şi răzeşii sunt cunoscuţi ca militari, ca grăniceri. Ipoteza lui Xenopol asupra vechimii răzeşilor şi moşnenilor este cu atît mai plauzibilă cu cît autorul arată că organizaţia militară la romîni a fost foarte veche. „Nu rămîne nici o îndoială că aşezămintele militare, ale căror urme le întîlnim pînă tîrziu în ţările romîne, datează în ele din vremuri foarte vechi, avîndu-şi rădăcina chiar în epoca anterioară descălicării, întrucît vieaţa poporului romîn fiind fără încetare o vieaţă de luptă, organizarea militară cată să fi prece-

---

*) „Istoria partidelor politice în România". Bucureşti 1911, vol. I, pag. 3

**) Xenopol „Istoria Romînilor din Dacia Traiană" vol. IV, pag. 147.

dat la el pe toate celelalte". *) Cum această organizaţie militară reclamă indivizi, independenţi din punct de vedere economic, ea n'a putut fi alcătuită decît de luptători ţărani liberi. Firul istoric al răzeşimii ne-ar duce, după Xenopol, pînă la primele înjghebări de vieaţă socială romînească, iar dacă am voi, el ne-ar putea opri la **legionarii romani** stabiliţi definitiv pe pămîntul Daciei.

Ipoteza a doua, mai curentă, fixează originea răzeşilor, pentru ca să ne restrîngem mai mult la Moldova, din epoca lui Ştefan cel Mare, Domnitorul Moldovei, în dibăcia sa strategică, rîndui viteji hotarnici, distinşi in lupte ca să păzească hotarele şi locurile de trecere a duşmanului. Aşeză aceşti voinici în ţinuturi al căror pămînt rămînea să fie proprietatea lor din tată în fiu. Iar de pleca Domnul la luptă îl urmau şi ei, fără plată, înarmaţi şi călări.

Oricum s'ar înfăţişa problema originii răzeşimii, un fapt rămîne constatat: existenţa unei clase sociale. avînd ca ocupaţiune apărarea ţării (spada) şi îngrijirea pămîntului propriu (plugul). Cele două ipoteze istorice amintite se complectează. Desigur că vor fi existat aceşti voinici şi înainte de Ştefan cel Mare, dar marele voevod a ştiut să ridice starea lor cît mai mult şi să o mai întregească din rîndurile ţărănimii, căci şi aceasta lua parte la lupte.

Epoca de înflorire a Moldovei subt Ştefan cel Mare număra ţinuturi întregi de răzeşi, străjuind de jur împrejur ţara mereu încolţită, Dela piciorul Moldovei, din ţinuturile Bîrladului de azi, dinspre Nistru avînd ca centru Orheiul, la Nord în jurul cetăţii Hotinului, dela Cernăuţii de azi în spre Polonia, pe pămînturile boierului Tăutu, în Cîmpulungul Moldovenesc, în Vrancea, trăia această nobilă ţărănime, hotărîtă şi dîrză, vitează şi totdeauna pregătită la atac. Alături de aceştia, cu timpul, depărtaţi dela locurile de conducere, căzuţi în disgraţie, se retrag şi rămîn mazilii (boerii maziliţi, de multe ori frămîntînd ginduri de răsbunare sau şi pornind răscoală împotriva Domnului, ca Orheienii, altă dată. Aceşti „slujitori depe margină" — răzeşii — făceau parte din armata permanentă a lui Ştefan cel Mare, căci aceasta, în timp de pace se compunea din: 1. Curteni sau viteji, 2. Lefegii, 3. L o c u i t o r i i s a t e l o r d e m a r g i n e, păzitorii graniţelor. În rezumat răzeşimea împlinea o funcţiune distinctă în trecutul Moldovei, fiind o clasă socială deosebită de altele, avînd deci un scop precis.

*) Ibidem pag. 142.

Dar noi voim să surprindem semnificația sociologică, politică a acestei clase sociale. Statul este societatea organizată subt raport politic. El e o formă concretă de prezentare a fenomenului politic. Fenomenul politic în esența sa se naște din raportul de luptă între diferite societăți pentru stăpînirea autonomă a unui teritoriu. Luptele pot fi de dominațiune sau și liberare.

În fața mediului concret în care au trebuit să trăiască țările romînești în trecutul lor, (s'a schimbat oare azi pozițiunea geografică și istorică a Romînilor?) organizarea politică a fost fundamentală, de prim ordin. *Din această necesitate primordială se modelează și structura internă a societății, diviziunea muncii economice, ordinea ierarhică, politică internă.* Spre deosebire de forma socială morală, religioasă, sau economică, în organizația socială *numită stat, prima forță este armata* *) Funcțiunea militară, în timpuri de ridicare națională romînească, și-a găsit o sistematizare cît mai rațională. Astfel domnitorii au putut să-și asigure o domnie puternică și autonomă. Ei sprijină, privilegiază sub raport economic această clasă, o „înobilează".

Răzeșimea apare astfel ca o creațiune socială, politică-militară, autonomă din punct de vedere economic, constituind o armată în permanență, o armată însă bine legată de pămîntul pe care îl apără și îl stăpînea. Din această calitate de apărători ai țării și ai propriei moșii s'a infiltrat în sîngele răzeșilor o adîncă simțire de legătură cu solul străbunilor, care se va manifesta prin intransigența de mai tîrziu, cînd răzeșimea scăpătată își va apăra bunurile din moși-strămoși, arătînd prin Zapise vechi drepturile ei, vrășmășind vieți de-arindul pe cei ce vor voi să o deposedeze de această moștenire.

Se poate vorbi de-o ținută psihică a răzeșului căci ea există și azi, precum satul răzeșesc cu toate vitregiile vremurilor, în ținuturi mai fericite, apare și azi cu un caracter al său, cu o notă specifică. Căci acolo unde au fost sau mai sunt răzeși adevărați „casă răzeșească fără cerdac nu s'a pomenit". Tradiția

*) Vezi T. Brăileanu: „Politica" Cernăuți 1928, pag. 236, și următ.

ocupaţiei străbunilor îmbrăţişată de urmaşi a transmis şi a adîncit un anumit comportament sufletesc al răzeşului adevărat. Există o demnitate interioară răzeşească. Ea se manifestă prin pondere în judecată, prin mîndrie reţinută, prin economia gesturilor aşezate şi la loc. Icoana răzeşului din timpurile de înflorire, zugrăvită şi în scrierile noastre literare, indică un suflet bogat în rezerve, un suflet ce nu se epuizează la primele întîlniri. Această bogăţie interioară, fruct al conştiinţei propriei superiorităţi, ne aminteşte de ocupaţiunea războinicului care a trecut prin multe, s'a oţelit, ajungînd cu timpul la o sublimare a motricităţii interioare în atitudini pronunţate dar cumpănite, totdeauna plasate just. Este în acest fel de-a fi ceva nobil, aristocratic. Caracterul dîrz, axat, al acestor oameni care nu ştiau să uite şi nu înţelegeau să fie vreodată călcaţi in picioare, ci se simţiau totdeauna liberi şi hotărîţi în acţiunile lor, a scris una din cele mai frumoase pagini ale trecutului nostru de luptă şi strajă pe aceste meleaguri.

Răscoala Orheienilor, descrisă cu atîta avînt romantic de M. Sadoveanu, creatorul admirabilei figuri — Tudor Şoimaru, este răsvrătirea viguroasă a acestei răzeşimi, aşezată în jurul cetaţii Orheiului de Ştefan cel Mare cu scopul de-a aţine calea Tătarilor dinspre Nistru, răsvrătire mîndră şi demnă de-a se impune ca o putere vie si conştientă în Moldova văduvită de duhul voevodului de la Putna. Căci răzeşimea orheiană nemulţumită şi ne mai voind să asculte de poruncile domnitorului, s'a încumetat să ridice domn din rîndurile ei, să-l susţină impunîndu-l ţării întregi *)

Dar timpurile se schimbară şi cu ele clasa socială a răzeşilor a trebuit să sufere alterări, neglijată şi suptă mai întîiu, în urmă „perimîndu-se" în rosturile ei politice, sociale, în faţa unei vieţi sociale schimbate, bazată pe noi principii. Această „perimare" nu rezultă, precum s'ar crede, la prima vedere, dintr'o fatală slăbire interioară, ci din noua formă de organizare socială, în care această pătură a fost desconsiderată, iar funcţiunea ei socială subordonată altor funcţiuni mai mult preţuite (economicul).

Epoca întunecată a Fanarioţilor, timp de decadenţă politică şi socială a principatelor, în care domnii nu-şi mai văd decît de

---

*) I. Nistor: „Istoria Basarabiei", Cernăuţi, 1923, pag. 76.

înmulţirea averii pentru a se menţine prin corupţie la putere, sapă an de an clasa răzeşească, îi surpă raţiunea de-a fi. În alte condiţiuni istorice această pătură socială, prin exerciţiul funcţiunii sale, ar fi putut atinge perfecţiunea, constituindu-se ca un organism puternic şi hotărîtor înfaţa clasei boiereştice se înstrăina tot mai mult şi a ţărănimii robite şi stoarse. de ciocoi. Această posibilitate vine să ne-o confirme „fenomenul" T. Vladimirescu, moşnean din Vladimir. Iată-l pe acest răzeş muntean, liber, şcolit şi umblat, om al armelor, răzvrătindu-se şi pornind revoluţia ce avea să aducă mîntuirea ţărilor vlăguite de străini. Victorios, „Domnul Tudor", căzu totuşi, plătind cu moartea îndrăzneala sa. Fu o ultimă şi grandioasă pălpăire înainte de-a trece în starea tot mai puţin însemnată a acestei pături.

Epoca modernă, dela 1848 încoace, ne oferă o răzeşime sărăcită, slăbită, nostalgică, schimbată în majoritatea cazurilor şi sufleteşte. Înmulţirea familiilor aduse fărămiţarea pămînturilor, pe de altă parte activitatea războinică, grănicerească îşi pierdu sensul ne mai putînd menţine prestigiul răzeşimii. Este timpul în care răzeşul apare ca un glas ce strigă în pustiu, ambiţios, de-o ciudată îndărătnicie, veşnic în procese, cu un cuvînt ca un om „de harţă". Neînţelegînd nimic din sensul vremurilor, el se retrage în amintiri, se cufundă în trecut, devine o tristă figură. Şi totuşi pînă înainte de războiul mondial, alocuri chiar şi pînă azi, s'au păstrat figuri impunătoare de răzeşi, învingînd asprimea vremurilor. D-nul V. Caraivan,* unul dintre cunoscătorii răzeşimii, într'o scriere **) în care desfăşură istoria unui proces răzeşesc, arată că în satul Şuletea de lîngă Bîrlad, în anul 1911, existau încă 5-6 diplome moldoveneşti de mazili. Iată şi înfaţişarea răzeşilor din acel sat în 1911: „Cu toate că unii is foarte nevoiaşi şi duc o viaţă grea, căci de vre-o 30-40 de ani mulţi s'au amestecat prin încuscriri cu clăcaşii de prin satele vecine, înainte de 1850 nu se pomenea de aşa ceva, sunt mîndri şi ambiţioşi, cu greu se pleacă fiind siliţi de sărăcie şi între ei veşnic se ceartă nevoind a recunoaşte uşor şefia unuia. Au însă o nobleţă deosebită in privire, în statura lor, mai sunt înca bătrîni fru-

*) Vezi revista „Răzeşul" de la Bîrlad, în care citim articole şi documente interesante despre mazili şi răzeşi. Dierectorul revistei este D-nul V. Caraivan.

**) „O delegaţie de răzeşi în capitală sau istoricul unui sat moldovenesc" Bucureşti, 1911.

moşi, măsuraţi la vorbă, îmbrăcaţi simplu şi curat cu tunica de postav negru încărcată de fireturi cum se purta altă dată, cu părul lăsat în plete, în cari recunoşti numai decît pe vechii Moldoveni de odinioară" (pag. 14-15).

O schiţă istorică a unui sat răzeşesc bazată pe zapise publică D-nul M. Costăchescu*) arătînd deasemenea urmele vii încă şi azi ale trecutului răzeşesc. Ar fi să amintim aci lucrarea lui D. Ţopa asupra răzeşilor din Nordul Bucovinei. (Datele deosebit de interesante ale acestei lucrări le vom folosi într'un articol viitor.)

Figurile istorice ale răzeşimii cu viaţa ei asrpă şi nobilă apar în literatura noastră, în cîntecul popular, în legende istorice, ca şi la scriitorii moldoveni. Duioasele „Scrisori ale unui răzeş" sunt din paginile cele mai condensate şi mai suculente din cîte a scris Cezar Petrescu.

Dar preocupările istorice şi cele literare rămîn numai interesante sau frumoase realizări culturale, documente ale unui trecut cu o viaţă a sa, depărtată de noi. Credem însă că realitatea noastră socială de azi, mai ales în anumite regiuni ale ţării, nu numai moldovene, este de aşa natură, încît ea reclamă, în mod imperios, r e d e ş t e p t a r e a v e c h i u l u i s p i r i t r ă z e ş e s c. Dacă nu este posibilă această redeşteptare la elementele vechi răzeşeşti, atunci este nevoie d e c r e i a r e a u n e i n o i e l i t e d e ţ ă r a n i i n d e p e n d e n ţ i şi c a p a b i l i d e l u p t ă d î r z ă p e n t r u a f i r m a r e a r o m î n i s m u l u i. Dacă azi cucerirea cu „plugul şi cu spada", cum ar spune poetul, trebuie să primească un nou sens, atunci pionerii aceştia vor trebui să constituie nu o clasă specific militară, ci una politică naţională, asimilînd elementele barbare, năvălitoare. Formarea unei ţărănimi libere, independente însă nu poate nici odată să fie confundată cu „acordarea drepturilor politice", cu dreptul de-a vota. Istoria ne arată că au existat naţiuni cari şi-au apărat interesele fără să voteze. Ci o ţărănime liberă însemnează o ţărănime capabilă de-a se folosi în mod liber, argumentat, de aceste drepturi, conform intereselor proprii de viaţă socială. O ţară ca a noastră nu poate fi condusă exclusiv de intelectuali, bieţi slujbaşi la stat, dependenţi de buget, care la rîndul său depinde de o anumită elită. . . . . .

Deci acolo unde viaţa răzeşilor, ca prin farmec mai licăreşte încă, ar trebui să ne concentrăm toate forţele pentru a o întări, sprijinind-o, înviorînd-o, prin ridicare cultural-socială. Căci de pildă în Nordul Bucovinei, datorită în cea mai mare parte

politicianismului îngust, datorită goanei după voturi, veneticii favorizaţi mai înainte de stăpînirea austriacă, aztăzi de cea zisă romînească, au copleşit răzeşimea.

Această nouă ridicare socială, ca altă dată prin înţelepciunea politică a lui Ştefan cel Mare, trebuie să ne fie mereu aminte, căci ca şi în vremurile tulburi ale trecutului, razimul nostru naţional şi de stat nu poate fi menţinut decît printr'o puternică pătură politică-culturală, formată din elemente băştinaşe, bine legate de pămîntul ţării.

(Pentru a intra în amănuntele atît de dureroase ale vieţii noastre romîneşti din Nordul Bucovinei şi pentru a preciza chestiuni de acută actualitate, în numărul viitor ne vom ocupa de „Răzeşimea dintre Prut şi Nistru„).

Leon Topa

Literatura şi societatea romînească

MOTTO:

„Istoria contemporană a Romîniei ca şi istoria ei îndepărtată este cea mai energică desminţire care poate fi opusă tuturor formelor înşelătoarei doctrine a materialismului economic. *Victorie cîştigată de naţiunea romînă asupra tuturor cauzelor de distrugere şi de anihilare care au ameninţat-o a fost aceea a unei energii spirituale.*"

(Gaston Richard, Cultura romînă şi Statul romîn. trad. de Al. I. Alexandrescu, Bucureşti 1933. pg. 55).

În literaturile universale numai acele creaţiuni se menţin care reprezintă un moment în înlănţuirea genetică, şi numai acelea străbat care înfăţişează specific epoca istorică la care au contribuit. Dacă pentru trecut anumite opere încă vii sunt reprezentative, putem tot aşa de bine lămuri ceeace este reprezentativ pentru astăzi şi chiar ceeace în creaţia de azi este germenul zilei de mîne. Caracterul reprezentativ este un criteriu de apreciere care, chiar dacă n'ar fi obiectiv, se impune cu necesitate.

Tot ceea ce este piedică sau diversiune în calea realizării istorice a unei naţiuni este fatalmente zgură şi reziduu. Face parte literatura dintre elementele întrunite în realizare? Desigur, în măsura în care spiritualul este produs şi generator de concret. Richelieu şi Ludovic XIV după el, au considerat literatura element al politicului. Scriitorii de azi ar protesta vehement îm-

potriva vre-unei tentative de anexare. Intre literatura viabilă și puterea politică, ar fi și așa un divorț structural de spirit. Literatura noastră bună izvorește din spirit adevărat romînesc și nu poate servi un corp politic expresie a materialului, a averii a-sau internaționale. Dar intensitatea protestelor ar da în acelaș timp și cunoașterea exactă a cîtului creatorilor de diversiuni literare în drumul realizării istorice a spiritului romînesc, cărora anexarea de către stat le contrazice tendințele centrifuge.

Ar fi interesantă statistica preocupărilor puse in circulație de literatura romînească de după războiu. S'ar constata o imensă cantitate de diversiune față de puținătatea valorilor într'adevăr creatoare. Aproape unanimitatea scriitorilor vădește o semnificativă slăbiciune pentru problemele specioase de fiziologie și psichopatie umană, puse în circulație de o anumită știință. Această literatură —diversiunea este consumația favorită a burghezului romîn citadin, din ea se poate vedea ce probleme sau amuzamente preferă „societatea" romînească. Literatura - diversiune, indică temperatura morală a burgheziei orășenești deținătoare a puterii politice, și vădește neorganicitatea ei. Este și greu de închipuit ca scriitorii formați în atmosfera cosmopolită a orașelor să scrie în alt spirit, mai ales că normal se orientează după ceeace este susținut de reclamă și răsplătit de edituri. Problema literaturii actuale poate fi circumscrisă astfel: ea este produsul, mai ales inconștient de tendință, al unor oameni crescuți în complexul diversiunilor, iar presa și editurile dirijează și susțin conștient această atmosferă. Este deci explicabil că literatura organică statului național romînesc trece astăzi printr'o gravă criză. Misiunea unui critic conștiincios ar fi să plivească buruenile diversiunii. E drept că pe strat n'ar rămînea mai nimic. Dar puținul care ar rămînea ar trage în cumpănă balastul înlăturat, căci ar fi reprezentativ. Diversiunea literară e ușor de deosebit de creația romînească, prin indiscutabilul criteriu al instinctului de conservare spirituală în linea istorică a Romînimei, iar însăși presa de reclamă e un prețios auxiliar, căci face suspectă orice carte prea călduros și insistent recomandată.

Pentru curățirea ogorului autohton de pălămida diversiunii literare, care caută să întîrzie procesele istorice prin ținerea mulțimii în desorientare, se aplică uneori metode drastice. Acesta este înțelesul auto da fe-urilor cu care Germania a serbat venirea la putere a lui Hitler. Multele glasuri internaționale au numit crimă acest act de adîncă semnificație, și au crezut că află un nou prilej să facă violența odioasă. Dar pentru a pricepe bine un lucru trebuie să adopți punctul de vedere al celui care

l-a făcut. Şi atunci violenţa hitleristă nu mai apare odioasă, ci explicabilă dacă nu salutară. Glasurile internaţionale au spus că în societatea civilizată violenţa e lipsită de gust. Dar fiecare categorie omenească întrebuinţează mijloacele potrivite firii ei, unii apărîndu-se lovesc făţiş, alţii atacînd însinuiază perfid otrava. Cu prilejul focurilor hitleriste, drept termen de comparaţie înjositor, a fost reevocată minciuna istorică a incendierii bibliotecii alexandrine, care şi înainte de năvala otomană arsese de cîteva ori. Mai potrivită paralelă s'ar fi găsit în dispariţia neexplicată în primele secole după Christos a comediilor greceşti profane, pierdute sau distruse sistematic ca răspînditoare de laicism păgîn, de intransigenţii creştinismului. Unde sunt originalele lui Menandru? Unde gustatele comedii ale celor peste trei sute de comediografi? Doar din transpunerile latine ale lui Plaut şi ale lui Terenţiu ne putem face o icoană, şi aceea falşificată, despre ce va fi fost comedia grecească tîrzie. Un specialist erudit va regreta totdeauna asemenea întimplare, căci el nu va adopta niciodată punctul de vedere al creştinismului născînd. El nu se va întreba: ce a pierdut umanitatea în aceste comedii, dacă în schimb a primit creştinismul? — El va susţine că creştinismul se putea impune şi fără să sacrifice ceeace-l defavoriza. Aşa poate vorbi Voltaire, dar nu Rousseau. Între aceste două poziţii spirituale nu există punţi, afirmarea uneia este exterminarea celeilalte. Comediile greceşti erau voltairiene faţă de creştinism. Teatrul zeflemist —obscen, cu Casina şi Asinaria, dădea oraşelor greceşti atmosfera bulevardieră pe care o cunoaştem şi noi astăzi, atmosferă opacă oricărui misticism. Ele creiau creştinismului obstacolul impermiabil şi diversiunea faţă de care nu este clemenţă. Creştinismul şi hitlerismul au nimicit programatic ceeace împiedica afirmarea spiritualităţii celei noui.

Violenţa defensivă ia şi forme individuale. Hugo Bettauer, editorul unei publicaţii săptăminale de cazuistică sexuală, care soluţiona problemele în sensul desfrîului sub cuvîntul liberării în natură, vulgarizatorul comercial al lui Wedekind care legitima deslănţuirea de bestialitate a după războiului, şi-a plătit negustoria cu viaţa. Un nenorocit, care îi devenise adept din desechilibru moral, a avut un reviriment şi în redacţia revistei a încheiat procesul cu un glonte de revolver în capul autorului moral al decăderii sale.

Pentru definirea literaturii pe care o numim reprezentativă, ne vom folosi de cîteva teme auxiliare în legătură cu problema spirituală şi politică a statului.

La congresul partidului comunist din Uniunea Sovietică ţi-

nut la Moscova în 1933, s'a votat rezoluţia ca muncitorii agricoli să abandoneze întreaga iniţiativă a directivelor, în mîna reprezentanţilor muncitorilor industriali. Totul ce se va creia în Uniune va porni din mediul industrial. După testele unui laborator de psichologie experimentală, inteligenţa lucrătorului industrial este media între a intelectualului şi a agricultorului. Lucrătorul are excelentă inteligenţă practică, intelectualul jonglează în abstracţii, agricultorul e contemplativ. Concluzia proletară este că deoarece politica e de resort practic, ea e de drept domeniul industrialului.

Problema pusă aşa e greşită. Evident, în statul bine organizat este necesar şi chiar important executantul îndeminatec. Dar de asta trebuie să-i aparţină lui iniţiativa? Este posibil ca executantul să creeze baza ideologică a acţiunii lui? Intră aceasta în preocupările lui? El are să se preocupe de execuţie, nu de spiritul în care execută. Baza ideologică a structurii statului nu porneşte nici dela materie, nici dela raţiune. Pentru a o găsi, altul este criteriul de valoare. De unde după criteriul inteligenţii ţăranul era inferior, după cel al creaţiei spirituale el este cu mult superior lucrătorului industrial. Numai lumea morală a ţăranului poate fi temelia unităţii spirituale hotărîtoare în structura statului. În ţăran sunt v i i filoanele constituirii ţării. Simţul statornic al legăturii cu Dumnezeu şi cu pămîntul, credinţele şi virtuţile ţărăneşti sunt o talpă mai nezdruncinată statului politic decît bietele alcătuiri raţionaliste-materialiste, din care procedau pînă ieri organizaţiile politice de stat. Temelia reală a „statului ţărănesc“ este lumea morală a agricultorului, ireductibilă la formule şi articole. Etnicul singur are să vorbească aici, aşa cum a fost fecundat de credinţă şi de istorie.

Ca să vorbească de fapt, drum lung mai trebuie străbătut. Prima etapă este afirmarea, să zicem, culturală a acestei spiritualităţi. Spiritualitatea ţărănească, adică r o m î n e a s c ă, trebuie să se impună ţării, pentruca pe drum drept să-i urmeze structura politică conformă.

Tot ceeace literatura romînească bună a păstrat pînă azi, merge în direcţia impunerii spiritualităţii autohtone, revelată din creaţia populară şi din tradiţia istorică. Acest învăţămînt nu foloseşte scriitorilor noştri de astăzi. Cîţi din ei actualizează în literatură ceeace este dinamic în viaţa romînească? Ei se lasă asurziţi de multele glasuri cari defăimează trecutul literar romînesc drept vetust şi perimat în spirit, ei se intimidiază de cei cari insinuiază inactualitatea creaţiilor spirituale izvorîte din simţul de conservare naţională, caşicum. asaltaţi cum suntem de ci-

tadelele culturale eterodeme şi interdeme, a scrie r o m î n e ş t e ar fi ruşinos. Dar ieşirea noastră din sărite poate fi cu atît mai de temut cu cit împînzirea duhului străin a mers prea departe.

La începutul sămănătorismului lupta pentru intronarea spiritului romînesc s-a limitat la cultură. Se credea foarte simplu că de azi pe mîine contrabalansezi şi înlocuieşti spoiala străină. Azi problema apare mult mai gravă. Sociologia a lămurit corespondenţele între societate şi cultură. „Normală" la noi este literatura eterogenă, căci ea este expresia societăţii culte. Indiferent de valoarea ei estetică, literatura creată din şi pentru o societate înstrăinată este din origine condamnată. Pătura cultă conducătoare, permeabilă influenţelor eterogene, nu este mediul generator de adevărată cultură romînească, şi dealtfel ea este oglinda idealurilor străine care prezidează la organizarea politică a statului.

Sămănătorismul politic, militînd prin unitatea culturală pentru Unirea tuturor Romînilor s'a adresat în mod fatal spiritului autohton ca bază de acţiune, căci numai el învedera unitatea pe tot teritoriul locuit de Romîni, în timp ce burgheziile fiecărei regiuni în parte erau colorate străin după influenta suferită. Şi e ciudat de constatat că tocmai în Vechiul Regat burghezia era sufleteşte şi social mai înstrăinată de romînimea sătească, cum de fapt este şi azi. Totuşi o exaltare s'a produs. Revirimentul naţional s'a consumat apoi în aşa măsură în realizarea Unirii, încît după aceea deţinătorii puterii politice, abea au mai putut soluţiona de bine de rău cîteva probleme de administraţie, părăsind în întregime preocupările ideale naţionale. Realizarea unităţii spirituale pe temelie romînească se desactualizează din exces de materialism administrativ şi din pricina diversiunilor minoritare. Obiectul naţional s'a perimat în aşa măsură, încît reîmprospătarea lui sub egida supremaţiei Romînilor în ţara lor a devenit o idee revoluţionară. Întotdeauna noile etape par revoluţionare faţă de cele anterioare. Cei cari au militat idealul Unirii cedează cu greu terenul noului ideal. Şi totuşi a sosit momentul pregătirii spirituale a impunerii unanime a valorilor romîneşti, a consacrării lor culturale, sociale şi politice. Este epoca unui neosămănătorism cu obiective interne. Un profesor dela o şcoală minoritară susţinea că obiectivul Romîniei Unite este cucerirea unui rang de egalitate în cultura europeană, alături de naţiunile înaintate. Dimpotrivă primează încă politica pură a aşezării Romînului la locul ce i se cuvine în ţara sa. Cum să ambiţioneze Romînul rangul european cînd la el acasă

capitulează în fața entităților străine? Rîvnei de a deveni stat „european" îi precedează necesitatea de a fi în întregime, structural, romînesc. În această problemă cultura începe prin a fi auxiliară. Ea trebuie să impună unanim valorile romînești. Literatura este o față a afirmării nouii etape a idealului romînesc, ai cărui purtători se aleg din aceia cari nu s'au încătușat în cointeresările materiale ale perioadei de organizare administrativă ce a urmat Unirii. E explicabil dece majoritatea sunt tineri, deci accesibili preparației spirituale a viitoarei realizări.

Dureroasă în cîmpul literaturii romînești este problema celor rătăciți și a celor în parte alterați, cu toții pradă inconștientă a registrelor îndemînateci în răspîndirea miasmelor ofilitoare pentru sufletul autohton. Estetica, psichologia, europenismul au prilejuit tot atîtea pretexte de import rafinatei pestilențe care de ani de zile întîrzie continuarea literaturii romînești de consacrare și apoi de expresie a sufletului național constituit. Dar presa și literatura de diversiune n'au putut împiedica concretizarea spiritului nou. În toată țara s'au constituit grupări de tineri cari au afirmat primatul spiritului și au tins la o fructificare spirituală a etnicului și a tradiției. Alimentată din mistic și tradițional, mișcarea aceasta ideologică e pe drumul realizărilor adevărate, căci ea concordă cu tendința de structualizare politică a autohtonismului, și este astfel pregătirea ei spirituală. Temelia social-politică are totdeauna un corolar cultural, și uneori se refugiază temporar în cultură, de unde oricînd se poate concretiza. Refugiul acesta poate fi o constringere a momentului. Primatul spiritului are astfel o dublă semnificație, întrucît concretul politic e rezultat al spiritului autohton, și întrucît în procesul realizării mișcarea spirituală precedează. Primatul spiritului afirmă un adevăr moral și un principiu politic, și astfel din pricina virtualităților ce conține nu e de mirare că provoacă indignarea și exasperarea diversionistului romîn.

Cel ce scrie astăzi r o m î n e ș t e în deplinul înțeles al cuvîntului, în limbă și în spirit romînesc, este un pioner al viitorului. Scriitorul de mine va răsări din romînism curat, trunchiu neted și sănătos. Ceeace azi in literatură poate fi pregătire a structurii statului romînesc, mîne va fi expresia acestui stat. Abia atunci se va putea discuta iar de estetică, dar și atunci numai estetică romînească.

Intre timp nimic nu mă împiedică să gust ca romîn opere artistice ale celorlalte popoare. Dar cu totul mă împiedică să le transplantez aici prin imitație. Imi pot lărgi sensibilitatea ca să-i înțeleg pe ceilalți din punctul lor de vedere, dar niciodată în

creaţie nu vom renunţa la al meu pentru al lor, aşa cum nu-mi dau pămîntul şi istoria pentru ale lor. Fiecare naţiune îşi are egoismul legitim. Dacă cineva fără loc pe lume nu s'ar fi amestecat, s'ar mai fi ivit în cultură şi în politică gogoriţa fără înţeles numită internaţionalism, adică i n t e r e g o i s m, ciudată concepţie?

Barbu Sluşanschi.

Disciplina şi camaraderia ca forţe politice.

Influenţa pe care individul o poate exercita asupra societăţii e proporţională cu forţa ce o reprezintă el cît şi cu forţa ce o reprezintă societatea. Individul fiind un sistem autonom poate fi reprezentat printr'o forţă dirijată care prin raport la timp îşi poate autodirija direcţia. Acest sistem autonom va acţiona asupra altor sisteme în diferite feluri. Rezultatul acestor acţiuni va depinde: a) de mărimea forţelor, b) de direcţia forţelor.

Rezultanta a două forţe egale ca mărime dar de sens opus este zero; pe cînd rezultantă a două forţe egale şi de acelaş sens e egală cu suma forţelor. Cînd forţele nu sunt paralele ca direcţie, rezultanta e totdeauna mai mică decît suma forţelor.

c), Rezultatul va mai depinde de momentul de acţiune: Dacă un grup de forţe acţionează asupra unui sistem toate în acelaş moment sau pe rînd în momente diferite, rezultatele vor fi diferite, sistemele considerate de noi fiind dinamice.

Vom zice de doi sau mai mulţi indivizi că sunt forţe dirijate în aceeaş direcţie cind vor avea aceeaş credinţă, acelaş ideal, acelaş fond etnic şi etic. Ei bine, indivizii pot reprezinta forţe cu direcţie comună, dar pot avea în acelaş timp tendinţe de-a se dirija în diferite direcţii. Pentru a le impune mereu aceiaş direcţie e nevoie de noui forţe.

Asemenea forţe noui sunt disciplina şi camaraderia. Disciplina intervine din afara individului, camaraderia din interiorul lui, pentru a menţine direcţia individului paralelă cu a celorlalţi indivizi.

Organizaţiile politice sunt şi ele grupuri de forţe. Pentruca o acţiune întreprinsă de organizaţia politică să aibă maximum de randament e necesar ca aceste forţe să fie mereu îndreptate în aceeaş direcţie şi bine înţeles să aibă posibilitatea de a fi a-

plicate în acelaş timp. În luptele politice acele organizaţii înving cari îndeplinesc această condiţie. Cei mai capabili indivizi acţionînd individual asupra societăţii nu reuşesc nimic sau aproape nimic, pentrucă deobiceiu acţiunile lor se îndreaptă în direcţii diferite. Indivizi slabi dar organizaţi şi disciplinaţi reuşesc să schimbe direcţia societăţii prin acţiunea lor. Armate mici dar disciplinate au putut învinge armate formidabile, dar nedisciplinate. Istoria ne serveşte exemplul hotăritor al războiului Grecilor cu Perşii. Acelaş lucru e adevărat şi pentru organizaţiile politice. În lupta politică nu e nevoie numai de organizarea cadrelor luptătoare ci şi de disciplinarea lor. Disciplina ar trebui să fie deci o premisă evidentă a tuturor organizaţiilor politice. În realitate nu e totdeauna aşa.

Cu revoluţia franceză se proclamă primatul intereselor individului asupra intereselor societăţii. Era deci natural ca disciplina, care e un atribut al societăţii, să nu-şi capete importanţa cuvenită. Disciplina a însemnat în secolul al XIX-lea şi mai înseamnă şi acum în ochii democraţiei o constrîngere printr'o forţă exterioară individului şi deci o atingere a drepturilor lui naturale.

În politică disciplina pentru „democraţie" înseamnă dictatură. Partidele politice s'au simţit întotdeauna îndreptăţite să lupte în contra formării unui partid cu cadre organizate după o anumită disciplină, sub pretext că aducerea unui asemenea partid la putere ar însemna instituirea tiraniei şi revenirea la evul mediu. O disciplină în practică nu se admite decît în cazuri de forţă majoră. În timp de războiu de pildă, toată lumea trebuie să treacă în cadrele armatei supunîndu-se disciplinei militare. In timp de pace fiecare cetăţean petrece un timp numit subt arme. „Democraţia" socoate însă acest lucru ca un „rău necesar". Din această cauză nici un „democrat" nu face serviciul militar cu plăcere. O dictatură politică poate fi „ultima raţiune" a unei situaţii, dar ea odată instalată, zic „democraţii", nu poate dura decît foarte puţin timp pentru a face iarăşi loc „binelui şi dreptăţii". Intr'un partid politic fiecare individ poate avea părerea sa. Doctrina unui partid? Da, fiecare partid trebuie să aibă o doctrină ca instrument de manevrare. Ceea ce leagă însă, pe indivizi în partide nu e atîta o doctrină cît anumite interese „superioare" ale indivizilor. Intr'o ţară se pot înfiinţa o infinitate de partide. Acest lucru nu numai că nu poate strica, ci din contra, se afirmă, că e un bine şi un lucru normal pentru o ţară.

Toată lumea cunoaşte rezultatele la cari a ajuns „demo-

crația". Această fărămițare în partide a clasei politice, face ca acțiunile să aibă în majoritatea cazurilor rezultate egale cu zero. In timp de mai bine de 15 ani dela războiu, la ce s'a redus oare activitatea partidelor noastre? La simple manevre politice pentru ajungerea scopului suprem: puterea. Cine s'a grijit în acest timp de școală, de biserică, de armata romînească. Nimeni nu ne va răspunde cine, pentrucă nimeni nu vrea să ia asupra lui rezultatele. Cea mai măreață operă cînde începută de un partid e stricată de alt partid. In ce problemă mare au căzut de acord partidele politice dela noi? În una singură: „apărarea democrației". Unde am fi ajuns astăzi, dacă aceste deatîtea ori imense forțe nu s'ar fi ciocnit mereu cap în cap? Numai mulțumită acestei situații am ajuns să avem, o atît de bicisnică clasă politică, care nici nu poate fi numită romînească. In această tulbureală în mod necesar trebuia să ia naștere o tendință de limpezire. Acest lucru nu s'a petrecut numai la noi, ci s'a petrecut în toate țările unde situația era aceeaș. Ceea ce ne interesează pentru moment e sensul dat disciplinei de nouile mișcări.

Abia nouile mișcări sociale de după războiu au dat importanța cuvenită, disciplinei. Eroii depe front s'au întors cu convingerea disciplinei în suflet. Se așteptau la vremurile demne de botezul sîngelui lor. Acasă au găsit însă oameni cari aveau altă concepție despre vieață și aveau alte idealuri. Aceștia erau trădătorii și profitorii războiului. Intre aceștia și generația fronturilor a început lupta pe vieață și pe moarte. În unele părți, de pildă în Polonia, în Turcia, apoi în Italia a învins generația de foc. La noi însă această generație, cu trupul prea sfirticat de răni, a fost învinsă. A rămas ca această luptă să fie continuată de flăcăii luptătorilor depe front. În această luptă dusă de soldați s'a impus convingerea cîștigată pe front: convingerea disciplinei. Astăzi națiunea turcă, italiană și germană se prezintă ca niște armate bine organizate. Voința națiunii e voința șefului națiunii. Astăzi putem vorbi de o disciplină a națiunilor.

Intre noua disciplină și disciplina așa cum o înțelege „democrația" e o deosebire fundamentală. In nouile partide nu este nimeni silit să intre cu forța, dar odată intrat el știe că trebuie să se supună unei aspre discipline. Individul consimte de bună voie să fie disciplinat, astfel că disciplina nu mai este o forță de natură externă individului. Noua disciplină politică e camaraderie politică. Fiecare individ e conștient de acest lucru. Fiecare individ își dă seama că atunci cînd va crede la fel și va acționa la fel cu toți camarazii săi de luptă va birui orice obstacole i s'ar opune. Acest lucru nu poate fi înțeles de „democrați".

Pornind dela concepția „democratică" despre disciplină, „democrații" din toate țările așteptau ca dictaturile naționale instalate în Italia și Turcia să se prăbușească cît mai curînd. S'a așteptat zece ani de zile și profețiile calculate cu siguranță matematică nu se îndeplineau. Atunci democrații au găsit o explicație și mai precisă: Musolini și Kemal Pașa sunt oameni extraordinari, Kemalismul și Fascismul vor cădea odată cu căderea dictatorilor; în ce privește pe Hitler acesta va cădea de sigur peste cîteva zile. Totuși realitatea a contrazis parcă intradins toate socotelile. Desigur undeva în calcule era o greșeală. Greșeala provenea din faptul că reprezentanții democrației nu înțelegeau noua situație.

Dela așa zisa democrație la dictatura națională e pasul natural de progres dela șovăială și inconștiență la voință și conștiență. Iar prin disciplinarea voințelor, individul e prins în acest formidabil șuvoiu de forțe ale națiunii; și căpătînd ca și acela ce înoată în direcția puhoiului de apă, o potențare la infinit a forțelor sale. Această potențare a devenit conștientă și a redus la justa lor valoare așa zisele „principii ale democrației".

G. Macrin.

Cîteva date în sprijinul unei probleme

Sunt momente în viața publică romînească cînd o anumită idee sau problemă confiscă atenția tuturora. Astfel e cazul cu ideia proporționalității etnice sub diferitele ei denumiri de numerus clausus, romanicus, valahicus.

Incepînd cu anul 1922 și pînă'n prezent, acest deziderat a fost exprimat în mod sgomotos de studențimea romînă creștină. Totuși acestei mișcări nu i s'a dat importanța cuvenită, ci dimpotrivă a fost zeflemisită și bagatelizată ca fiind pornită și susținută de tineri cărora, în acțiunile lor, le lipsea controlul sever al rațiunii. Era considerată o explozie deplasată a surplusului de energie sufletească a generației tinere. Cu tot complotul tăcerii însă și în ciuda atitudinei dușmănoase a presei și a clasei conducătoare, ideea a prins teren și în conștiința celor ce erau în afară de vieața studențească. Și ca o consecință a încetățenirii acestei idei în mințile celor ce și-au dat seama de pericolul elementului străin în viața acestui neam trebuiau să se producă

şi reacţiunile necesare.

În profesiunile libere, unde concurenţa îşi găseşte aplicaţiuni nelimitate şi neloiale, s'au născut cele dintii îngrijorări şi s'au cristalizat primele gesturi de apărare şi din partea celor bătrini, celor ponderaţi în ideile şi acţiunile lor. Breasla avocaţilor, cea mai greu lovită dintre toate de elementul străin acaparator, a luat-o înaintea celorlalte. Odată semnalul dat la Bucureşti, mişcarea s'a răspîndit uluitor de repede în toate barourile din ţară. Ea a fost îmbrăţişată aproape de toţi avocaţii romîni creştini. Conducătorii celor mai multe barouri s'au declarat adepţi ai acestei mişcări. In fiecare capitală de judeţ avocaţii romîni creştini s'au constituit în asociaţii, încadrate în A.A.R.C. (Asociaţia Avocaţilor Romîni Creştini) cu sediul la Bucureşti. Indiferent de culoare politică, s'a stabilit aşadar un consens unanim intre ei, referitor la această problemă. Şi acest fapt a pus pe gînduri pe cei vizaţi sau cointeresaţi cu primii la menţinerea actualului status-quo. Acţiunea le-a părut acum destul de serioasă. De aici atacuri piezişe, insinuări malitioase şi polemici nesfîrşite.

In combaterea acestei idei s'au adus toate argumentele posibile: Constituţia, tratatele de pace, Marile Puteri, ideile de umanitate, principiile sacre ale democraţiei, etc.

Tuturor acestor argumente noi le opunem unul singur: dreptul de autoconservare a unui neam, ameninţat in fiinţa lui etnică de pericolul străinismului.

Şi cit de mare este acest pericol, voiu lăsa să se arate cîteva date numai, suficiente pentru a putea să vedem situaţia în care se găseşte elementul romînesc în barouri, în popria lui ţară.

Mă voiu limita deocamdată la situaţia din Bucovina, fiind mai tipică şi mai elocventă din acest punct de vedere. Să începem cu capitalele de judeţ.

O r a ş u l S t r o j i n e ţ are în prezent 41 de avocaţi, dintre cari numai 12 romîni, iar restul de 29 sunt minoritari, recte evrei, căci numai 3 aparţin altor naţionalităţi *).

O r a ş u l S u c e a v a are 68 de avocaţi, între cari 8 sunt romîni, 4 germani, un polon şi 55 de evrei. Procentul avocaţilor romîni e de 12 la sută, iar al celor evrei de 81 la sută. Iată un raport înspăimîntător între elementul romînesc şi evrei. Şi să nu uităm: Populaţia judeţului Suceava e formată aproape în întregime din Romîni.

*) Noţiunea de „naţionalitate" o concep în mod sociologic şi nu juridic.

Oraşul Cîmpulung are 23 de avocaţi, dintre cari numai 5 romîni, un german şi 17 evrei. Procentul avocaţilor evrei e de 74 la sută. Alt comentariu e de prisos.

In Oraşul Rădăuţi situaţia e la fel ca'n cele precedente. Din 46 avocaţi, numai 8 sunt romîni, iar restul de 38 sunt minoritari: 3 germani şi 35 evrei. Procentul avocaţilor evrei în raport cu al celor romîni e de 76 la 16. Ajunge atît!

In oraşul Cernăuţi sunt în total 643 avocaţi, repartizaţi astfel pe naţionalităţi: Romîni 104, Germani 31, Poloni 6, Ucraineni 26, iar Evrei 475. Iată şi procentul pe naţionalităţi: Romîni 15 %, Evrei 74 %, iar restul de naţionalităţi au 10 %.

Aceasta este situaţia în oraşele principale din Bucovina.

S'ar putea crede că situaţia e mai bună în restul oraşelor din Bucovina sau cel puţin în circumscripţiile judecătoriilor rurale. E o simplă iluzie!

In Gurahumorului sunt numai 4 avocaţi romîni, iar 7 evrei. În Vatra Dornei sunt 4 romîni, 2 germani şi 8 evrei. În Siret situaţia nu e mai bună. Din 13 avocaţi, numai 4 sunt romîni, restul de 9 sunt evrei.

In unele circumscripţii judecătoreşti situaţia elementului romînesc e deadreptul dezastruoasă.

Astfel în Vijniţa dintr'un total de 23 avocaţi, unul singur e romîn, restul de 22 sunt repartizaţi după cum urmează: 2 poloni, 6 ucraineni şi 14 evrei. In Sadagura situaţia e la fel. Un singur avocat romîn în raport cu 11 evrei. In Cozmeni deasemeni un singur avocat romîn dintr'un total de 15. In Putila, Seletin şi Zastavna sunt de toţi 23 avocaţi. Intre aceştia nu se află nici un romîn. Mai mult, în două circumscripţii curat romîneşti, cum e Boian şi Stulpicani, sunt 7 avocaţi cari-s toţi evrei. Aceasta e situaţia Baroului din Bucovina în toată tragedia lui.

Dacă ar cădea acest tablou în mîna unui străin, cu siguranţă ar fi dispus că creadă că Bucovina e o colonie evreiască, în care s'ar fi rătăcit şi cîţiva Romîni. Şi întradevăr. Din 995 de avocaţi cîţi are Bucovina, 713 sunt evrei, iar Romîni numai 168, restul aparţinînd altor naţionalităţi. Avocaţii romîni întrunesc de abia 17 %, pe cînd cei evrei 73 %.

O provincie, în care elementul romînesc dintr'o profesiune atît de însemnată ca breasla avocaţilor, întruneşte cu greu 17% (raportul real e de 16'88 la sută) pare că nu ne mai aparţine nouă. Face impresia unui teritoriu străin stăpînit vremelnic de statul romîn, care a uitat că Bucovina a fost nu demult un ţinut curat romînesc.

Împrejurări vitrege au contribuit la înstrăinarea treptată a

acestui ținut.

Și ca cea mai vitregă, fără, îndoială, a fost „politica" guvernelor, pentrucă au patronat și promovat, prin luptele de partid, procesul de înstrăinare al acestei provincii. In 17 ani dela Unire nu s'a făcut nimic, dar absolut nimic, ca să se puie stavilă acestei tendințe nenorocite. Și ca să nu fac simple afirmații, iată și dovezile necesare.

În Strojineț în 1929 erau 25 avocați, dintre cari 8 romîni, 2 ucraineni și 15 evrei. In 1935 sunt 41 de avocați repartizați astfel pe naționalități: 12 romîni, 2 ucraineni și 26 evrei. Numărul avocaților romîni crește cu 4, al celor evrei cu 11. Să anticipăm o concluzie: acest raport este cel mai favorabil dintre toate cari urmează.

In Cîmpulung în 1929 erau în total 19 avocați, dintre cari 5 romîni, 13 evrei și un german. In 1935 numărul total al avocaților se urcă la 23, repartizați astfel: 5 romîni, 17 evrei și un german. Romînii rămîn la numărul de 5, evreii se urcă dela 13 cîți ereau în 1929 la 16.

In Rădăuți erau în 1929 42 avocați: 10 romîni, 4 germani și 28 evrei. In 1935 sunt în total 46, dintre cari 8 romîni, 3 germani și 35 evrei. Numărul avocaților romîni în loc să crească cum este de așteptat, scade cu 2, pe cînd al celor evrei se mărește cu 7.

In orașul Suceava situația e și mai elocventă din acest punct de vedere. In 1929 erau 48 avocați: 13 romîni, 4 germani și 31 evrei. In 1935 sunt 68, dintre cari numai 8 romîni, 5 germani și 55 evrei. Numărul avocaților romîni scade cu 5, al celor evrei crește cu 24. Orice comentariu este de prisos.

În orașul Cernăuți în 1929 erau în total 412 avocați: 100 romîni, 272 evrei și 40 aparținînd altor naționalități. In 1935 numărul lor total se urcă la 643, dintre cari sunt 104 romîni, 476 evrei și 63 aparținînd altor naționalități. Așa dar in decurs de 5 ani numărul avocaților în general sporește cu 231 noi profesioniști. Cum se repartizează pe naționalități acest spor? Numărul avocaților romîni crește cu 4, al evreilor cu 204. Celelalte naționalități au și ele un spor de 23 avocați. Exprimat în procente acest spor, avem: romîni cu greu 2%, poloni plus ucraineni 10%, evrei 88%. Romînii au un spor de 2% raportat la numărul de 231 de noi avocați din perioada de 5 ani, dar situația lor din 1929, în raport cu acelor evrei, era mai bună decît în 1935. Căci: în 1929, în orașul Cernăuți, avocații romîni reprezintau 24%, evrei 66%, poloni și ucraineni 10%. In 1935 procentul avocaților romîni scade la 16%. al celor evrei se urcă la 74%. Procentul celor poloni și ucraineni la un loc rămîne staționar. A-

vocații romîni, așadar, într'o perioadă de 5 ani pierd 8 % în favorul celor evrei.

Urmînd linia descrescîndă a acestor 5 ani, ar urma ca peste 10 ani elementul romînesc să dispară cu totul din barou. Ceeace nu-i exclus! Concurenței neloiale și spiritului mercantil al Evreilor, cari au transformat această profesiune în tarabă, nu se poate rezista. Pregatirea profesională în fața acestor procedee este neeficace. Prin urmare procesul de înstrăinare al acestei profesiuni este evident în Bucovina.

El nu are loc numai în breasla avocaților, ci în toate profesiunile libere. Am fi fost în drept să ne așteptăm ca după Unire să se întîmple un proces invers: de romînizare a profesiunilor libere.

Dar în ciuda tuturor așteptărilor logice și legitime, s'a întîmplat și se realizează necontenit un proces de înstrăinare al lor.

Situația elementului romînesc din celelalte barouri din țară nu pare a fi cu mult mai îmbucurătoare decît cea dela noi. Și acolo se observă aceeași tendință, mai puternică chiar, de înstrăinare a barourilor. De aici și reacțiunea lor atît de energică și hotărîtă.

Acestui proces, contrar intereselor romînești, trebuie să i se puie stavilă. Statul are datoria de a interveni și a stabili o proporție justă între Romîni și minoritari în toate profesiunile libere, pentrucă suprema lui misiune e aceea de conservare și de promovare a neamului romînesc.

Și în contra acestei soluții să nu se invoace dispozițiunile constituției sau tratatele de pace, căci cu aceste argumente adversarii riscă să alunece în ridicol. Constituția unui stat are de scop să-i asigure existența și nu să-l distrugă. Națiunea romînă e suverană în statul romîn și orice dispozițiune contrară intereselor ei o poate înlătura. Tratatul minorităților nu se opune nici în litera și nici în spiritul lui acestei soluțiuni. Tratatele de pace au fost încheiate în scopul de a da dreptate popoarelor împilate.

Și deoarece prin delimitările geografice nu s'a putut înlătura neajunsul încorporării într'un stat a unor minorități, a intervenit, în al doilea rînd, convențiunea minorităților în scop de protecțiune a lor. Și acest tratat a recunoscut minoritățile ca realități și le-a asigurat o protecțiune colectivă, acordîndu-le unora dintre ele — Sașilor și Secuilor — o autonomie locală în materie școlară și religioasă,

Aceasta fiind ideia fundamentală, s'ar putea susține că aceste minorități au drepturi egale cu națiunea romînă? Ce-ar în-

semna aceasta? Că minoritatea săsească de ex. să aibă dreptul să ocupe atîtea funcţiuni publice cîte ocupă şi Romînii. S'ar putea concepe acest lucru?

Convenţiunea prevede că minorităţile se vor bucura de aceleaşi drepturi ca şi Rominii. Noi spunem la fel şi cind e vorba de drepturi ce presupun beneficii materiale în favoarea cetăţenilor, noi cerem, chiar în baza egalităţii drepturilor, aplicarea principiului proporţionalităţii, consacrat de convenţiunea minorităţilor în art. 10 al. 2. Aşa că atunci cînd noi pretindem realizarea proporţionalităţii etnice, noi cerem implicit aplicarea tratatului minorităţilor în litera şi spiritul lui.

Ion Turcan.

Revista cărţilor

I. N. Mailat, Rusia Sovietică. Dela absolutismul burghez la dictatura proletară. Chişinău, 1934.

Lucrarea d-lui Mailat prezintă un interes deosebit, mai ales acuma cînd Rusia sovietică a intrat în sistemul de alianţe al Statelor europene.

După un succint istoric al diferitelor sisteme de guvernare, impărţind Statele în absolute, constituţionale şi democratice, autorul trece dela autocratismul brahmanist la Arienii din India pînă la parlamentul democrat din timpurile moderne, ajungînd la sistemul sovietic de care se ocupă mai pe larg. Fără să ia o atitudine critică faţă de situaţia din Rusia sovietică, autorul se mărgineşte să ne prezinte, cu ajutorul unor date statistice extrem de bogate şi interesante, situaţia de dinainte şi din timpul dominaţiunii sovietice.

După înlăturarea ţarismului, conducătorii sovietici încep organizarea Statului comunist, bazaţi pe teoriile lui Carl Marx. Vladimir Lenin pune temeliile Statului Socialist Sovietic Rus. După moartea sa, Stalin continuă opera predecesorului său, nazuind a înfăptui: desfiinţarea claselor sociale, socializarea mijloacelor de producţiune, etatizarea proprietăţii urbane, obligativitatea muncii, etc.

Dar mai întiiu trebuiau, desfiinţate toate instituţiile de stat, biserica creştină, în sfîrşit tot ce mai putea aduce aminte de domnia ţaristă şi de o libertate a individului. Cetăţeanul rus ajunge unealtă oarbă în mîna conducătorilor sovietici. Pentru a se menţine această dominaţiune tiranică, s'a înfiinţat armata roşie. organizării căreia i s'a dat cea mai mare atenţie. Neajungîndu-se la rezultatele dorite prin socializarea averilor, pe de altă parte avînd nevoie de mijloace pentru întreţinerea armatei şi înfăptuirea altor planuri, s'a ajuns la acele două Planuri cincinale cari n'au avut alt efect decît încătuşarea totală a indivi-

dului transformîndu-l în sclav. Rezultatele acestui sistem de guvernare sunt dezastruoase.

Marele merit al d-lui Mailat e că, prin cercetări migăloase ne arată adevărata stare a lucrurilor, desmînțire reală și categorică a tuturor laudelor interesate ale acestui sistem de guvernare.

V. B.

Arhitect I. D. Enescu. Statul în fața problemelor vremii (observații critice, sugestii politice, economice, financiare). E un studiu politic-social de reală însemnătate. Partea critică pleacă dela definiții juste și relevă clar antagonismul dintre statul actual și națiune: „Statul trebuie să fie rezultanta firească a tuturor puterilor de muncă și producție ale națiunii". Politica, în sensul peiorativ, actual al cuvîntului, a luat locul credinței strămoșești, moralității și cinstei. Statul reprezentat prin partide politice, statul tuturor afacerilor veroase și experiențelor nefaste lucrează vădit in contra națiunii care își cere drepturile ei la vieață. Naționalismul e reacțiunea firească de conservare și apărare a neamului. Partea constructivă a acestui studiu nu ține seamă de mijloacele necesare îndreptării stărilor de lucruri. Aci se pune problema omului nou, problema mijloacelor de educație în sensul că națiunea e totul iar individul are mai multe datorii decît drepturi si această problemă cere studiu mai amănunțit, mai temeinic. Aci începe naționalismul social, organic, ca rezultat al frămîntărilor naționaliste și nu al teoriilor. E necesară o revoluție spirituală, crearea de caractere, care se poate face numai în școala nationalismului practic, naționalismul care suportă cnutul vremelnic dar odios al politicianismului de astăzi.

V. I. P.

George Em. Marica, Problema culturii moderne în Sociologia germană, București, Cartea Romînească, 1935.

D-l Marica a publicat, în 1932, în limba germană, un studiu asupra lui Dürkheim (Émile Dürkheim, Soziologie und Soziologismus, Jena Gustav Fischer), studiu care ar trebui editat si în romînește. Noua sa lucrare ne înfățișează caracterul specific al sociologiei germane, așa cum se prezintă în scrierile a trei sociologi germani F. Tönnies, G. Simmel și M. Weber. Intenția autorului este de a ne arăta că există deosebiri naționale în felul cum sunt tratate problemele sociologice, deosebiri cari rezultă mai ales din scopul practic ce-l urmăresc școlile sociologice naționale. Un astfel de studiu comparativ „ne poate ajuta să vedem ce noțiuni pot fi aplicate și ce rezultate pot fi întrebuințate în studiul realităților romînești".

Noi trebuie să prețuim valoarea studiului d-lui Marica și pentru folosul ce-l aduce învățămîntului sociologic la Universitățile noastre.

Pînă nu de mult lipseau, în literatura sociologică romînească, lucrări asupra teoriilor sociologice. Studiul d-lui Eugeniu Speranția „Problemele sociologiei contimporane" (București, 1933), apoi cel al d-lui Traian Herseni „Sociologia contimporană" (Arhiva Gusti 1934, n-rele 1-2) înlesnesc studenților o orientare în

domeniul sociologiei, iar lucrări de felul celei a d-lui Marica îi conduce în miezul problemelor, stimulîndu-i la cercetări mai temeinice. In acest fel putem nădăjdui că sociologia romînească își va putea cuceri în curînd un loc de cinste între sociologiile celorlalte națiuni.

T. B.

Biblioteca de Sociologie, Etică și Politică. Subt conducerea d-lui D. G u s t i „Institutul social romîn" din București a început publicarea unei serii de lucrări, cuprinzînd trei serii, și anume: A. Studii și Contribuții. B. Monografia Sociologică și C. Texte și Traduceri. In seria A, au apărut pînă acuma: 1. Traian H e r s e n i, Teoria monografiei sociologice, cu un studiu introductiv de D. G u s t i, Sociologia monografică, știință a realității sociale, 2. H. H. S t a h l, Tehnica monografiei sociologice, 3. Traian H e r s e n i, Realitatea socială, încercare de antologie regională, 4. D. G u s t i, Sociologia militans. Seria C. prezintă Critica rațiunii practice a lui I. Kant în traducerea d-lor D. C. A m z ă r și R. V i ș a n.

Pentru teoria sociologică, cea mai importantă din aceste lucrări este fără îndoială „Realitatea Socială" a d-lui Herseni. Asupra ei vom reveni în n-rul viitor. Și celelalte lucrări (Seria A, 1, 2, 4) merită toată atenția noastră prin rîvna depusă de a da metodei monografice o cît mai mare perfecțiune. Greșită este se'nțelege concepția că „sociologia va fi monografică, ori nu va fi" și că ar exista o „sociologie monografică, știință a realității sociale". Ci sociologia este știința despre realitatea socială, iar monografia sociologică reprezintă metoda de a studia unități sociale prin observație directă —pentru verificarea unor ipoteze sociologice și formularea de ipoteze noui. Dar în sociologie metoda istorică este cu mult mai importantă. Nu urmează totuși că am putea spune că „sociologia va fi istorică, ori nu va fi", cum dealtfel și metodele inductivă și deductivă își păstrează, în sociologie, valoarea ce o au pentru toate științele. Și nu este oare monografia tot istorie, adică descriere? Doar și psihologia se întemeiază pe observație fără ca să afirmăm că „psihologia va fi biografică, ori nu va fi".

Vremea sistemelor sociologice cu pretenție de originalitate a trecut, iar căutarea originalității cu orice preț e anacronică. Dealminteri, lucrarea d-lui S t a h l asupra tehnicei monografiei sociologice (despre care vom mai avea prilejul să vorbim) ne arată că nu e vorba decît de o metodă pentru a d e s c r i e în cele mai mici amănunte vieața unei unități sociale, dar ea ne arată și primejdia ca amănuntele să distrugă înțelegerea unității. „Sociologia militans" a d-lui Gusti strînge într'un volum tot ce a scris autorul pînă acuma.

Ioan Lupu, Vina și procesul ei la Romîni (Cercetări Sociologice. Volumul I), Iași 1934. Autorul, cunoscut mai ales prin traducerea „Introducerii în filozofie" a lui Fr. Paulsen, făcută împreună D. Pușchilă, a publicat în domeniul sociologiei,

în 1926, Mystisches Denken bei de Rumaenen. Die Träume", în 1931: „Lumea de dincolo. O problemă de sociologie" şi „Die Grundlagen der Gesellschaft, das Recht und die Religion in der Dürkheimschule. Ihr besonderer Widerhall in der Jenenser Jerusalemschen Soziologie." In studiul său asupra „vinei" la Romîni, autorul cercetează izvoarele istorice cu privire la existenţa vinei colective la Romîni în secolele XIV-XVII. Ipoteza care stă la baza lucrării este cea susţinută de şcoala dürkheimiană, anume că societatea evoluiează dela responsabilitatea colectivă la cea individuală. Lucrarea clasică asupra acestei probleme este cea a lui P. Fauconnet „La Responsabilité" (Paris, 1920). O încercare de lămurire teoretică a „răspunderii" ne dă, în limba romînă, dl. Petre D. Toma („Despre răspundere. Privire sociologică". Cernăuţi, 1932). Dl. Lupu renunţă la o fundamentare teoretică mai largă a problemei. El vrea numai să înfăţişeze trecerea dela o formă de vină colectivă la una individuală, şi aceasta în domeniul societăţii romîneşti, neexplorat pînă acum, în ce priveşte trecutul lui, din punct de vedere sociologic". Pentru autor trecerea dela colectivism la individualism este „o lege sociologică firească tuturor societăţilor omeneşti", şi năzuinţa nu a fost de a verifica valabilitatea acestei legi într'un caz particular, adică în societatea romînească. Renunţarea la o fundamentare teoretică mai amplă a problemei nu scade valoarea lucrării, căci suntem răsplătiţi printr'o bogăţie de fapte foarte interesante, cari luminează problema mai bine decît ar putea-o face orice teorie abstractă.

Avram M. Frenkian, Le monde homérique. Essai de protophilosophie grecque Paris, J. Vrin, 1934 — Insemnătatea extraordinară a poemelor homerice pentru cultura grecească e cunoscută: ele reprezintă pentru Greci ceea ce e Biblia pentru Evrei, si Scriptură pentru Creştini. Studiul filozofiei greceşti reclamă, cum spune autorul cu drept cuvînt, o analiză mai adîncită a lui Homer, căci „imaginea lumii homerice ne va da fondul pe care va trăi geniul grecesc prin multe socole". Inceputurile filozofiei greceşti nu pot fi înţelese fără a cunoaşte concepţia despre Univers şi Om cuprinsă în poemele homerice, concepţie care era cea a grecului cult pe la sfîrşitul sec. VII î. d. Hr. Lucrarea d-lui Frenkian e o contribuţie de mare valoare în domeniul istoriei filozofiei.

Revista revistelor

Revista de pedagogie, (Anul V. Ianuarie-Martie 1935, Caetul I). Organ al institutului şi seminarului pedagogic universitar Cernăuţi. Director C. Narly.

Este meritul D-lui prof. univ. C. Narly de-a fi înfiinţat această documentată revistă la Cernăuţi, contribuind astfel la crearea unei continue atmosfere de cercetare şi studiu în domeniul pedagogiei şi filozofiei. Subt raport social valoarea „Revistei de pe-

dagogie" consistă în faptul de-a fi prilejuit colaborarea diferitelor condeie dincolo de orice atitudini politice și de-a fi demonstrat față de tineretul studios și colaborator că o carieră de profesor nu se începe la ziare politicianiste scriind articole în al căror cuprins niciodată n'ai crezut . . .

Numărul de față aduce un sistematic studiu asupra „Pedagogiei lui Imanuel Kant", scris de D-nul prof. C. Narly.

D-șoara prof. O. Țigiră semnează studiul „Predarea și folosul cititului cu voce tare în învățarea limbii engleze". Volumul acesta al „R. de ped." abordează mai mult decît alte numere de pină acum problemele școalei primare, introducînd și rubrica „Școala primară", destinată colaborării învățătorilor. Astfel d-nul C. Narly scrie sugestivul articol „Învățătorii și spiritul nou". Juste și interesante sunt propunerile pe cari le face d-nul Șt. Pavelescu în articolul „Despre lectura particulară în școalele noastre secundare".

Mai semnează în acest număr la rubricile „Actualități" și „Școala primară": D-nul prof. univ. S. Găină, D-nul Gheorghe Maior, profesor si C. Popescu, învățător, La „Cărți-Reviste" iscălesc D-nii: S. Găina, V. Sauciuc, P. D. Toma, T. Chelariu, N. Roșca și d. Țopa.

Reținem, din acest număr, studiul D-lui prof. univ. T. B r ă i l e a n u „N o u i t e o r i i p o l i t i c e" în care se analizează problema viitorului politic în Apus și în România. Trei autori importanți pentru această problemă sunt discutați aci. 1. În Franța apare teoria filozofică-sociologică a lui E. Lesbel în mai multe lucrări între cari și recenta: La France ira-t-elle à un troisième Empire?" (1934) Bazat pe filozofia sa și pe observația sociologică a faptelor, È. Lesbel prevede în mod științific, în temeiul legii ritmului înfățișată de el, reîntoarcerea Franței la un nou imperiu, care, probabil, va fi botezat cu numele de neosocialism. 2. Pentru lămurirea problemelor politice de azi din Germania, importantă este lucrarea lui Werner Sombart „Deutscher Sozialismus" (1934). Economistul german arată ivirea național-socialismului ca reacțiune naturală în fața unui pericol național și, ce-i mai mult, chiar mondial. In noul mediu, spune Sombart, elita politică se bazează economicește pe averea imobiliară, pe moșii. Si în Evul mediu Evreii aveau destul capital în mîinile lor, dar în acel timp, capitalul evreesc putea fi contrabalansat de capitalul imobiliar al nobililor. Deposedîndu-se nobilii și deschizîndu-se drum capitalului rulant, ca mijloc de menținere politică, s'a deschis și drumul Evreilor spre conducerea socială. Astfel, sustine Sombart, Europa a început să se iudaizeze. Hitlerismul este dificila reacțiune în fața acestei situații.

3. În fine lucrarea D-lui M. Manoilescu „Secolul corporatismului" (1934) care vede viitorul social-economic al Europei în statul corporativ. D-nul prof. T. Brăileanu întregește teoriile celor trei cercetători conform principiilor fixate, de dinainte încă, în lucrarea sa „Politică" (1928). Astfel D-Sa, între altele, arată că pentru înfăptuirea sistemului corporativ e nevoie mai întîiu de constituirea statului național, printr'o organizație politică națională,

în fruntea căreia să stea un conducător energic, dealtfel statul corporativ „economic pur" poate aluneca oricînd în comunism.

Acest substanțial studiu ar trebui să fie citit de toți intelectualii romîni cari se interesează de viitorul țării noastre.

Leon Topa.

Arhiva pentru știința și reforma socială, Director D. G u s t i. Anul XII, n-rele 1-2, 1934. — Cu acest număr Arhiva apare ca „Organ al Insitutului social romîn" și „al federației internaționale a societăților și institutelor de sociologie". Din cuprins: G. L. D u p r a t, Introduction à l'étude des formes élémentaires de la vie sociale; Sabin M a n u i l ă, Romînia și Revizionismul. Considerații etnografice și demografice; Traian H e r s e n i, Sociologia cotemporană; recenzii etc.

La congresul al XII-lea al Institutului Internațional de Sociologie, care se va ține în 1936, se va discuta problema „Formelor elementare ale vieții sociale". D-l G. L. D u p r a t, Secretarul general al federației D. I. S. dă o expunere preliminară care să poată servi de bază direcțiunilor în vederea elaborării unui program. Origina problemei trebuie căutată la lucrarea lui Dürkheim asupra „formelor elementare ale vieții religioase". Ea a primit apoi altă înfățișare prin sociologia „relaționistă" a lui Leopold v. Wiese. Dar aceste concepții duc la un „atomism sociologic", la un „mecanism" inadmisibil în sociologie. Autorul, printr'o destrămare amănunțită a problemei, desvăluie diferitele ei înfățișări și arată căile pe cari ar putea fi încercată deslegarea definitivă a acestei probleme.

Desființarea Teatrului Național din Cernăuți

Iarăși chestiunea desființării teatrelor naționale de provincie, (minus cel ieșean)! Restricțiile bugetare își îndreaptă tăiușul contra instituțiilor de artă și cultură. Primul motiv sunt economiile ce s'ar putea realiza depe urma desființării lor. Se mai motivează desființarea prin faptul că aceste teatre nu mai corespund chemării lor de altare ale artei, oficiindu-se, aci, artă de mîna a doua sau a treia. Să discutăm puțin chestiunea așa cum o vedem noi cei de-aci, așa cum o trăim noi în toată tragedia ei înainte de a o desbate și aproba cei dela București cari nu cunosc realitățile dureroase.

Teatrul național de provincie înainte de a oficia arta pentru artă are o menire culturală și mai ales națională, de maximă însemnătate fiindcă — să vorbim de Cernăuți — la noi după Universitate, teatrul național are misiunea sfîntă de a propaga cultură națională. Are rolul de altar în care se cinstește limba romînească atît de oropsită și batjocorită. Numai așa se mai aduce aminte din cînd în cînd străinilor că trăiesc in Romînia.

Să presupunem că protestele unanime nu vor avea ecoul dorit. Să cîntărim posibilitățile realizării de economii. Teatrul na-

ţional din Cernăuţi nelinişteşte bugetul ţării cu infima sumă de 2.400.000 lei. Nu-i ridicolă această sumă pe lîngă acele ce-au alcătuit comisioane şi „palaelibus"-uri în diferitele skode naţionale? Va intra această sumă în haznaua ţării? E vorba ca la Cernăuţi, ca şi în celelalte centre vitregite odată cu el, să se aducă, de cîteva ori pe săptămînă, trupe din capitală. Cheltuielile acestor deplasări nu vor întrece cele două milioane? Ştim de altfel rostul turneelor bucureştene! De a etala vedete şi de a cîştiga mai ales. Se vor da, pe sub mînă ca'ntotdeauna, sume de multe ori mai mari, drept subvenţie diferitelor teatre particulare din capitală. Se va mai repeta cazul teatrului Naţional de vest care a jefuit statul cu vreo 8 milioane fără ca să fie tras cineva la răspundere.

Nu sunt bani?! Sunt, dar aşa e psihologia celor dela Centru: desfiinţarea. Dacă teatrul naţional cernăuţean nu corespunde cerinţelor artei, nu instituţia ca atare e de vină. De ce nu se selecţionează personalul? De ce nu sunt izgoniţi din altarele artei cei ce şi-au greşit cariera? Economiile bugetare nu trebuie să fie realizate prin desfiinţarea instituţiilor de artă şi cultură, mai ales cînd au şi rol naţional —ci prin minuirea cinstită a banului public şi desfiinţarea atîtor fonduri secrete şi particulare.

Celor ce obiectează că la Cernăuţi teatrul naţional nu e teatrul naţional ci orice alta, le aduc aminte că atunci cînd teatrul a fost condus de oameni pricepuţi într'ale artei lucrurile au mers de minune. Sub direcţiunea d-lui Dragoş Protopopescu, care a fost ajutat de directorul de scenă eminent Victor Ion Popa, s'au putut vedea şi la Cernăuţi piese jucate cu adevărat artistic putînd egala cu orice scenă bucureşteană

Cei de sus poartă vina că acest teatru, prin diferite odioase manevre politice, a ajuns să fie condus de oameni cari n'au nimic comun cu arta şi talentul şi sunt pe deasupra şi răi gospodari. În ultimul timp priceperea şi rînvna d-lui prof. Leca Morariu ar fi schimbat starea de lucruri, dar tocmai acum vine desfiinţarea. Cei ce ne conduc nu-şi dau seama că lovesc sălbatec în interesele naţionale ale acestui înstrăinat şi uitat de toţi, colţ de ţară. Se refuză Cernăuţului 2 milioane în timp ce Iaşului i-se dau şapte, deşi Iaşul are publicul mai educat din punct de vedere al gustului artistic, iar străinii nu-s străini de limba oficială şi nu boicotează teatrul —cum e cazul la Cernăuţi. Socot desfiinţarea acestui teatru ca un tot atît de nefast lucru, ca şi introducerea limbii ucraine în şcoli şi cauza residă într'o totală desinteresare a conducătorilor noştri. Dintre parlamentarii pe care voinţa baionetelor naţionale i-a trimis să vegeteze în parlamentul ţării numai unul s'a găsit să interpeleze, despre această chestiune, pe cei în drept. Restul îşi văd de afacerile personale nestingheriţi de nimeni, în timp ce cîţiva desaxaţi visează în locul teatrului un cinematograf ale cărui afişe vor ferici desigur limba romînească cu specime ca aceasta de mai alaltăieri: „o cîntec, o sărut, o fată"! Dacă dregătorii noştri cred că e bine să văduvească Bucovina şi de această instituţie romînească, şi naţională s'o facă. Să uite sîngele vărsat de studenţimea cernăuţeană la 1921 pentru cucerirea acestui teatru din mîna străinilor. Dacă nu-i doare inima să retragă una cite una instituţiile ce-au mai rămas intacte şi atunci vom ajunge să vorbim despreBucovina romînească aşa ca despre întâmplărilebasmelor ce încep cu „ a *Vasile I. Posteucă.*